

Pedagoško, organizatorsko i reproduktivno glazbeno djelovanje Albe Vidakovića

Ljubomir Galetić, Zagreb

Opsežno, mnogostrano i veoma značajno pedagoško, organizatorsko i reproduktivno glazbeno djelovanje maestra A. Vidakovića nije moguće iscrpno i u potpunosti prikazati u jednom referatu, pogotovo ako se uzmu u obzir glazbena previranja i zahtjevi liturgijske glazbe njegova vremena. Stoga ću ovdje nastojati obuhvatiti samo najvažnije i najznačajnije momente iz ova tri područja njegove glazbene djelatnosti.*

I.

Izrazito *pedagoškim* radom počeo se A. Vidaković baviti još za vrijeme svoga studija crkvene glazbe u Rimu, kad je na tečaju za crkvene glazbenike u Subotici održao, u ljeto 1939. g. nekoliko stručnih teoretskih glazbenih predavanja. Već slijedeće godine (1940) također u Subotici sudjeluje kao jedan od organizatora i predavača na tečaju za kantore (crkvene orguljaše).

Nakon završenih studija crkvene glazbe u Rimu postaje profesorom na Srednjoj školi zagrebačkog konzervatorija, gdje od 1941. do 1948. g. predaje harmoniju, kontrapunkt i orgulje, a isto-vremeno kao honorarni nastavnik na Visokoj školi državnog konzervatorija u Zagrebu predaje gregorijanski koral i povijest kantate i oratorija. Karakteristika njegovih predavanja bila je osobita neposrednost i veoma izražanja komunikativnost. Odmah na školskim satovima s velikom je lakoćom ispravljao pogreške svojih slušača, uočavao njihove poteškoće i potrebe, te davao savjete i smjernice za njihov budući glazbeni razvitak. S brojnim slušačima održavao je i kasnije stalne i prijateljske kontakte te ih bodrio i nesebično pomagao u njihovu daljnjem glazbenom radu na bilo kojem području.

Od 1951. g. do svršetka života djeluje kao nastavnik, asistent, zatim docent, a od 1962. g. kao izvanredni profesor za crkvenu glazbu na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, na kojem predaje i predmet Crkvena umjetnost. Njegovim nastojanjem i zalaganjem prema odredbama sv. Stolice (Kongregacija za Sjemeništa i sveučilišne nauke br. 575/49 od 15. VIII. 1949.) proširuje se i kompletira program crkvene glazbe na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, koji obuhvaća slijedeće predmete: Teorija gregorijanskog pjevanja, Psalmodija i ordinarij mise, Svećenička pjevačka služba, Zakoni crkvene glazbe i Estetika crkvene glazbe. Tako se sve potrebno glazbeno

znanje povezano u jednu cjelinu, a bogoslovi su se tako mogli pripremiti i osposobiti za dostojno obavljanje svih liturgijskih obreda i za duhovne i autoritativne predvodnike liturgijske glazbe na svojim pastoralnim mjestima. Njegova predavanja su bila uvijek popraćena estetskom analizom glazbenih skladbi i praktičnim primjerima koje su slušači pod njegovim vodstvom sami izvodili. Nastojao je također da ukaže na povezanost gregorijanske, obrađivane na satovima, s pučkom popjevkom i suvremenom umjetničkom glazbom, gdje su ti elementi na osobiti način istaknuti. Na taj je način pružio slušačima veoma široku glazbenu naobrazbu.

Predavanja crkvene umjetnosti obuhvatila su, uz uvodna tumačenja najnovijih crkvenih propisa, pregled stilova u graditeljstvu, slikarstvu i kiparstvu, te su s pomoću umjetničkih reprodukcija bila popraćena ilustracijama najvećih majstora crkvene umjetnosti. Bilo je govora i o praktičnim pitanjima u svezi s brigom i ulogom svećenika kao čuvara umjetničkog nasljeđa u našim crkvama.

Upornim zalaganjem osniva i vodi od 1957. g. Muzikološki seminar na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu sa svrhom da glazbeno nadarenim studentima teologije pruži što je moguće veću i kompletniju glazbenu naobrazbu. Upravo na tim seminarima odgojio je niz svećenika i laika glazbenika, koji i danas uspješno i požrtvovno djeluju na području crkvene i liturgijske glazbe u našoj Crkvi. Stanoviti broj njih pošao je na daljnji studij i usavršavanje crkvene glazbe u Rim i druge evropske metropole.

U okvir njegovog pedagoškog djelovanja ulazi i vrlo veliki i značajan niz prigodnih i pojedinačnih predavanja. Tako npr. ciklus predavanja o crkvenoj glazbi održanih na Radio-stanici Zagreb, kad je, naime, od 1943. do 1944. g. vodio brigu i organizaciju za prijenos mise, zatim ciklus predavanja u Dječjačkom sjemeništu u Zagrebu, pojedinačna predavanja u sjemeništu u Pazinu, u katedrali u Zadru, istarskom svećenstvu, franjevačkim klericima itd. U okviru »Glazbenih razmatranja« — koncerata duhovne glazbe, održanih u zagrebačkoj prvostolnici, te u okviru tečajeva za crkvene orguljaše u Zagrebu komentira preko 20 koncerata za orgulje, sole i zborove. Od ostalih brojnih njegovih predavanja ovdje moramo posebno istaknuti njegova zapažena, konstruktivna i snažna predavanja na teološko-pastoralnim tečajevima svećenika u Zagrebu, kao i na još mnogim drugim skupovima svećenika, gdje je uvijek osvjetlio pravi duh i smisao crkvene i liturgijske glazbe po propisima i zakonima Crkve.

Pedagoško djelovanje A. Vidakovića manifestiralo se, dakako, i u njegovom reproduktivnom glazbenom djelovanju, jer je kao regens chori

* U ovom referatu koristio sam se do sada neobjavljenim bilješkama i dokumentima iz ostavštine A. Vidakovića, koja je pohranjena u Institutu za crkvenu glazbu u Zagrebu.

zagrebačke prvostolnice pristupao pjevačima ne samo kao dirigent, nego i kao pravi, istinski prijatelj i odgojitelj, kako s laicima, tako i s bogoslovima, članovima katedralnog zbora. To rječito potvrđuje i činjenica da je katedralni zbor povodom njegove smrti spontano i jednodušno odlučio da mu na grob položi vijenac s natpisom: »Dragom Maestru i odgojitelju — njegovi pjevači katedralnog zbora u Zagrebu«. Isto je tako pristupao i drugim studentima teologije te ih savjetovao i bodrio u njihovom napornom radu i zalaganju usmjerenom prema svećeništvu.

Posebnu pažnju i ljubav posvećivao je studentima, slušačima na Institutu za crkvenu glazbu pri Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, kojemu je bio ne samo inicijator, osnivač, predstojnik i predavač glavnih predmeta, već i svestrani odgojitelj, što nam jednodušno i sa zahvalnošću mogu posvjedočiti njegovi đaci na Institutu.

Za sve ovo do sada izneseno donosim posebno priznanje i karakteristiku sa strane Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu koja doslovno glasi: »U svom pedagoškom radu, kako na Konzervatoriju, Bogoslovnom fakultetu i na Institutu za crkvenu glazbu, postizavao je svojim zalaganjem i stručnošću pozitivne i natprosječne rezultate«.

II.

Izvanredna organizatorska djelatnost A. Vidakovića očitovala se na osobiti način u slijedećim činjenicama:

1. Kao Regens chori zagrebačke prvostolnice, koju dužnost savjesno obavlja od 1942. g. pa do smrti, ponovno organizira katedralni zbor i iz temelja obnavlja glazbeni repertoar. Prema izvještaju Prvostolnom kaptolu u Zagrebu o glazbenom radu na koru prvostolne crkve, zbor se 1942. g. sastojao od 45 gimnazijalaca (sjemeništaraca), 8 bogoslova te nekoliko prijašnjih pjevača dobrovoljaca (ukupno oko 20 muških glasova, a zajedno s dječacima oko 60). U repertoar uvodi djela isključivo priznatih klasičnih i suvremenih majstora, a posebno se zalaže za izvođenje djela hrvatskih skladatelja. Osim redovitih izvedaba za vrijeme liturgijskih obreda, u posebno teškim okolnostima organizira i vodi 12 koncerata duhovne glazbe — »Glazbena razmatranja«, održana od 1945—1946. g. U to vrijeme preuzima na se brigu i organizaciju za prijenos misa na Radio-stanici Zagreb.

2. Kao urednik »Sv. Cecilije« (od 1942. do 1945.) svojim organizatorskim sposobnostima i velikim zalaganjem podiže taj renomirani glazbeni časopis na zamjernu tehničku, praktičnu i znanstvenu visinu.

3. Kao predsjednik Dijecezanskog odbora za crkvenu glazbu zagrebačke nadbiskupije, koju dužnost vrši od 1946. g. pa do smrti, a nešto kasnije postaje dugogodišnji član Interdijecezanskog liturgijskog odbora, uz ostalu djelatnost u tim organizacijama, s velikim naporom i energijom organizira i vodi nekoliko veoma uspješnih i korisnih ljetnih tečajeva za crkvene orguljaše, koji su urodili velikim glazbenim, liturgijskim i pastoralnim plodovima. Da bi pomogao i dao ispravne smjernice crkvene i liturgijske glazbe, pokreće i s velikim naporima sam uređuje za to razdoblje tako potrebno i korisno glasilo spomenutog Odbora: »Upute crkvenim orguljašima«.

4. Njegovim nastojanjem i zalaganjem osniva se na Bogoslovnom fakultetu 1957. g. Muzikološki seminar, koji uspješno vodi sve do smrti. Konačno, kao kruna i dugogodišnja želja, rađa se njegovom zaslugom Institut za crkvenu glazbu pri Bogoslovnom fakultetu, kojemu kao inicijator i organizator postaje i prvim predstojnikom.

Nadam se da nam ove sažeto iznesene činjenice dovoljno rječito govore o širokom, zamašnom i veoma plodonosnom organizatorskom glazbenom djelovanju maestra A. Vidakovića.

III.

Reproduktivnom glazbenom umjetnošću počeo se A. Vidaković baviti već u svom djetinjstvu, kada sa specifičnom problematikom živahnog djetinjstva, ali s uspjehom i upornošću uči violinu. Kao gimnazijalac u travničkom sjemeništu aktivno i izrazito sudjeluje u orkestru i drugim prigodnim glazbenim manifestacijama. U bogosloviji u Zagrebu, između ostaloga, preuzima i dužnost dirigenta glazbenog pjevačkog društva »Vijenac«. Za vrijeme njegova pedagoškog djelovanja na Hrvatskom državnom konzervatoriju u Zagrebu često i s velikim uspjesima nastupa kao dirigent, reproduktivni umjetnik. Od 1942. g. do kraja svoga života savjesno i požrtvovno obavlja dužnost regensa chori u zagrebačkoj katedrali. Budući da je upravo na toj životnoj dužnosti postigao najznačajnije uspjehe na polju reproduktivne glazbene djelatnosti, pokušat ću, koliko je to moguće, kronološki prikazati razvoj i rezultate njegovog rada na koru prvostolne crkve zagrebačke.

28. veljače 1942. g., nakon zahvale dotadašnjeg regensa chori Filipa Hajdukovića, izabran je na kaptolskoj sjednici na to mjesto A. Vidaković. Na dužnost je nastupio u nedjelju 1. ožujka 1942. g. Videći porazno stanje zbora (3 pjevača) i repertoara, odmah se dao na posao oko organizacije zbora i obnove repertoara. Kako sam već spomenuo, organizira zbor od dječaka gimnazijalaca (sjemeništaraca sa Šalate), od boloslova i od prijašnjih koralista. Pjevanje se na koru odvijalo naizmjenično: jedne nedjelje gregorijanski koral, a druge polifono, figuralno pjevanje, što je prije bio običaj samo nekoliko puta godišnje. Broj figuralnih skladbi konstantno raste, pa je te godine bilo na repertoaru već 7 figuralnih misa i oko 30 moteta (offertorium commune itd.) i preko 30 nastupa s tim repertoarom. Za Veliki tjedan, Uskrs, Tijelovo i još neke druge veće blagdane repertoar je bio proširen stanovitim brojem rezponzorija.

1943. g. povećava se broj skladbi i starijih pjevača. Osim toga Kaptol odobrava plaćanje još dva redovita pjevača (koralista). U to vrijeme počinju i radio-prijenosi misa. Međutim, koncem godine nastaju zbog ratnih prilika poteškoće s dječacima (vojska u sjemenišnim prostorijama), ali se pjevačke probe i dalje redovito održavaju i to ovako: dva put tjedno po 2 sata s dječacima na Šalati, jedanput po 2 sata s bogoslovima i jedanput po 2 sata zajedno (svega 8 sati tjedno). Ipak težište pomalo pada na muški zbor. Unatoč svemu tome, glazbeni repertoar raste, te je te godine bilo 45 nastupa s figuralnim misama i motetima, što je znatan napredak prema prijašnjoj godini.

1944. g. ratno stanje (česte uzbune i sl.) rađa još veće poteškoće u radu sa zborom. Konvencionalni su radnim danom dokinuti, te se pjeva samo na nedjelje i blagdane. Usprkos takvu stanju, broj pjevača se povećava, a kvaliteta izvedbi raste i vjernici dolaze i nadalje u velikom broju. Radio-prijenosi postaju sve češći, a A. Vidaković preuzima od Radio-stanice dužnost da organizira i uređuje prijenose izvedbe duhovne službe, kako iz katedrale tako i iz drugih zagrebačkih crkava. Da bi u repertoaru katedralnog zbora zamijenio strane kompozicije dobrim hrvatskim duhovnim skladbama, na njegovu molbu nekoliko naših eminentnih skladatelja skladaju responzorije za Veliki tjedan, kao i druge prigodne skladbe, motete i dr. On i sam piše motete za potrebe katedralnog zbora. Tako se repertoar uvijek povećavao. Izvodile su se gotovo uvijek figuralne mise i koralni promjenljivi dijelovi. Vladalo je općenito mišljenje da je katedralni zbor tada najbolji pjevački zbor u Zagrebu. Od zgrade do zgrade pomažu i nastupaju u katedrali i drugi pjevački zborovi: »Lisinski«, Radio-zbor, Oratorijski zbor i dr. Uz redovitog orguljaša F. Dugana, često nastupa na orguljama kao gost i Ml. Stahuljak, koji će poslije smrti F. Dugana postati redovitim katedralnim orguljašem.

1945. g. teškoće se povećavaju, ali se postižu značajniji uspjesi. Nastupi zbora su redoviti, a za Veliki tjedan, Uskrs, Tijelovo i druge velike blagdane osobito svečani. No, u međuvremenu, zbog ratnih prilika, bogoslovi otpadaju, dječaka (sjemeništaraca) nema, a broj koralista se smanjio gotovo na ništicu, jer ih katedrala više nije mogla plaćati. Ostalo se samo na dobrovoljnim pjevačima. Unatoč tome, bio je Veliki tjedan, prema sudu Vidakovića, »svečaniji nego ikada«. U to doba rađa se i niz novih skladbi (F. Dugan, M. Stahuljak, M. Cipra, K. Odak, V. Ruždjak, M. Ivšić i dr.) i novih misa (V. Ruždjak, A. Vidaković).

Na koncu rata radio-prijenosi prestaju, duhovna se glazba više ne izvodi ni na koncertima ni na radiju, a pjevački su zborovi raspušteni. Takva situacija potakla je A. Vidakovića na ideju o suvremenom apostolatu pomoću duhovne glazbe. Tako nastadoše »Glazbena razmatranja« — koncerti duhovne glazbe, što je bilo moguće ostvariti samo zahvaljujući velikom zalaganju i radu A. Vidakovića i požrtvovnosti i razumijevanju pjevača. Prema statistikama provedenim na temelju anketa i prema svjedočanstvima očevidaca, »Glazbena razmatranja« su uspjela iznad očekivanja. Svaki put raste broj slušalaca. Na posljednjem, XII. razmatranju, održanom 23. prosinca 1945. pod temom: Kršćanski narodj slave Božić, na upit u anketi 98% slušalaca odgovara da se razmatranja nastave, ako je moguće, unatoč zimi i hladnoći u katedrali. To je bio znak ne samo uspjeha, već i prave potrebe, osobito inteligentnijih krugova. Na tih 12 održanih razmatranja izvedeno je preko 80 skladbi, što hrvatskih, što stranih skladatelja i to: 27 zbornih, 30 orguljskih, 16 solističkih, 6 instrumentalnih i jedna cijela misa. Razmatranja je vodio, govorio uvodne riječi i ravnao izvedbama A. Vidaković, a orguljsku pratnju je izvodio M. Stahuljak. Sudjelovao je mješoviti komorni zbor dobrovoljaca i solisti. Ovaj je zbor osim toga pjevao i na nedjeljnim i blagdanskim misama u katedrali. Svu brigu za pjevače, prostorijske, note, ogrijev i drugo, požrtvovno i s velikim naporima i teškoćama vodi sam A. Vi-

daković. Često puta na svoj račun daje umnažati note, te od svojih skromnih financijskih sredstava mnogo ulaže za ostvarenje i uspjeh kako »Glazbenih razmatranja«, tako i pjevane službe Božje u katedrali, jer mu katedrala od 1. svibnja ne isplaćuje ni dotadašnji simbolički honorar.

Nakon rata ponovno, iako s velikim neprilikama i nerazumijevanjem nekih ljudi i institucija, s vremenom organizira i formira katedralni zbor od dječaćkih glasova iz sjemeništa na Šalati, od bogoslova i koralista. Već 1949. g. zbor se sastoji od 42 dječaćka glasa (22 soprana i 20 altova), 38 bogoslova (20 tenora i 18 basova) i 8 koralista. U tom, relativno kratkom, vremenu uspio je stvoriti veoma velik i bogat repertoar:

1. tokom liturgijske godine izvode se promjenljivi dijelovi koralno, a ofertoriji polifono ili koralno.
2. na repertoaru su sve koralne, gregorijanske mise i 4 Creda, zatim 11 polifonih misa stranih i naših autora.
3. 78 moteta i ofertorija.

Dakako da je i kvaliteta izvedbi bila uvijek na velikoj umjetničkoj visini, zahvaljujući marljivom, požrtvovnom, upornom i stručnom radu maestra A. Vidakovića.

U narednim godinama javljaju se sve veće poteškoće i problemi u svezi s dječaćima sjemeništarcima, te u službi Božjoj sve češće djeluje samo muški zbor bogoslova i koralista, koji od 1955./56. g. pa do njegove smrti (i do danas) postoji kao službeni zbor prvostolne crkve zagrebačke. Repertoar zaista vrijednih umjetničkih djela, naših i stranih skladatelja, konstantno se povećavao, a izvedbe su i dalje bile na zamjernoj umjetničkoj visini, usprkos mnogobrojnim teškoćama i nedovoljnom razumijevanju nekih službeno odgovornih ljudi i institucija.

*
* *
*

Završit ću ovaj referat riječima samog maestra A. Vidakovića koje je napisao u jednom izvještaju Prvostolnom kaptolu u Zagrebu o radu na kuru prvostolne crkve. Te riječi izražavaju nesamo njegovo nastojanje i rad kao regensa chori u zagrebačkoj katedrali, nego i cjelokupni program njegovog sveobuhvatnog, zamašnog i plodnog glazbenog djelovanja. One doslovno glase: »A znao sam i to da ovo moje nastojanje prati sa simpatijama ne samo preuzvišeni g. Ordinarij, nego i sva gg. članovi Prvostolnog Kaptola. Ne jedanputa sam čuo i pohvale, i riječi priznanja i podstreka u radu. To mi je bila često puta prava zadovoljština za sve napore, koji su mnogo puta prelazili okvire stroge dužnosti. Ja sam ulagao sve svoje znanje i sposobnosti u radu oko podizanja glazbenog nivoa u katedrali, znajući da je to jedan od veoma važnih čimbenika u nastojanju da naša Prvostolnica ne bude samo crkva parade i svečanosti, nego hram Božji, u kojemu se živi intenzivnim liturgijskim životom prema odredbama i propisima Crkve«.

*Pädagogische, organisatorische und reproduktive
Wirkung von Albe Vidaković*
(Zusammenfassung)

In diesem Referat sind die wichtigsten und die bedeutendsten Momente der breiten, vielseitigen und sehr wertvollen Wirkung von Albe Vidaković dargestellt.

Mit der pädagogischen Arbeit begann er noch als Student der Kirchenmusik als er im Jahre 1939 an der Tagung für die kirchlichen Musiker in Subotica einige sehr bedeutende Vorträge hielt und im Jahre 1940 an der Tagung für die Kantoren in Subotica als hervorragender Vortragende und Organisator teilgenommen hat.

Nach dem abgeschlossenen Studium der Kirchenmusik in Rom wirkte er von 1914 — 1948 als Professor an der Mittel — und Hochschule des Konservatoriums in Zagreb. Von 1951 bis zum Tode wirkte er als Assistent und Dozent und von 1962 als ausserordentlicher Universitätsprofessor für Kirchenmusik an der Katholischen Theologischen Fakultät in Zagreb, wo er auch kirchliche Kunst dozierte. Im Jahre 1957 gründete und führte er das musikologische Seminar und im Jahre 1963 das Institut für Kirchenmusik.

In seiner Pädagogischen Arbeit am Konservatorium und an der Theologischen Fakultät erreichte er wertvolle Resultate. In seiner pädagogischen Wirkung sind seine zahlreiche Vorträge von grosser Bedeutung wie z. B. Vorträge über Kirchenmusik im Zagreber Rundfunk und ungezählte Vorträge in Seminarien, an den Tagungen der Priester, der Kirchenmusiker usw.

Seine organisatorische Tätigkeit hat folgenden Umfang erreicht:

1. Als Regens chori der Zagreber Kathedrale (vom Jahre 1942 bis zum Tode) erneuert er Chor, erweitert das Repertoire und organisiert in der Kathedrale eine Reihe der geistlichen Konzerte — »Geistliche Betrachtungen« — Für den Zagreber Rundfunk organisiert er Übertragungen der Messen usw.

2. Als Chefredakteur der »Hl. Cäcilia« von 1942 — 1944) durch seine organisatorischen Fähigkeiten erhöht er diese Zeitschrift auf bedeutende technische und wissenschaftliche Ebene.

3. Als Vorsitzender des Diözesanausschusses für Kirchenmusik in der Zagreber Erzdiözese (von 1946 bis zu seinem Tode) organisiert er einige Sommertagungen für Kirchenorganisten und gibt das Diözesanausschussblatt »Hinweise für Organisten« heraus.

4. Im Jahre 1957 gründete er an der Theologischen Fakultät das musikologische Seminar und im Jahre 1963 das Institut für Kirchenmusik, dem er als erster Vorsitzender an der Spitze stand.

Mit der reproduktiven musischen Kunst beschäftigte er sich schon in seiner Kindheit. Als Gymnasiast in Travnik nimmt er aktiv im Orchester und an den anderen musischen Veranstaltungen teil. Im Priesterseminar in Zagreb übernimmt er die Stelle des Dirigenten des Sängerkhore »Vijenac«. Vom Jahre 1942 bis zum Tode war er Regens chori in der Zagreber Kathedrale. Er bemühte sich um die Ausführung der Kompositionen der kroatischen Komponisten wie auch der klassischen und anderer moderner Komponisten. Er organisierte auch geistliche Konzerte und zur gleichen Zeit »Geistliche Betrachtungen«. Er bemühte sich, wie er selbst sagte, »dass die Zagreber Kathedrale nicht die Kirche der Paraden und Festlichkeiten werde, sondern auch der Tempel Gottes in dem man das intensive liturgische Leben nach den Bestimmungen und Vorschriften der Kirche lebt«.